

Per una Església sinodal: comunió, participació i missió

Document preparatori

Índex

I. La crida a caminar junts

II. Una Església constitutivament sinodal

III. A l'escolta de les Escripures

- **Jesús, la multitud, els apòstols**
- **Una doble dinàmica de conversió: Pere i Corneli (Ac 10)**

IV. La sinodalitat en acció: pistes per a la consulta al Poble de Déu

- **La pregunta fonamental**
- **Diverses articulacions de la sinodalitat**
- **Deu nuclis temàtics per aprofundir**
- **Per a contribuir a la consulta**

1. L'Església de Déu és convocada en Sínode. El camí, el títol del qual és «Per una Església sinodal: comunió, participació i missió», s'iniciarà solemnement el 9-10 d'octubre de 2021 a Roma i el 17 d'octubre següent a cada Església particular. Una etapa fonamental serà la celebració de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes, el mes d'octubre de 2023,^[1] a la qual seguirà la fase d'actuació, que implicarà novament les Esglésies particulars (cf. EC, art. 19-21). Amb aquesta convocatòria, el papa Francesc convida tota l'Església a interrogar-se sobre un tema decisiu per a la seva vida i la seva missió: «Precisament el camí de la *sinodalitat* és el camí que Déu espera de l'Església del tercer mil·lenni».^[2] Aquest itinerari, que se situa en la línia de l'«*aggiornamento*» de l'Església proposat pel Concili Vaticà II, és un do i una tasca: caminant junts, i junts reflexionant sobre el camí recorregut, l'Església podrà aprendre, a partir del que anirà experimentant, quins són els processos que poden ajudar-la a viure la comunió, a realitzar la participació i a obrir-se a la missió. El nostre «caminar junts», en efecte, és el que millor realitza i manifesta la naturalesa de l'Església com a Poble de Déu pelegrí i missioner.

2. Una pregunta fonamental ens impulsa i ens guia: com es realitza avui, a diversos nivells (des del local a l'universal) aquest «caminar junts» que permet a l'Església anunciar l'Evangeli, d'acord amb la missió que li fou confiada; i quins passos ens convida a fer l'Esperit per a créixer com a Església sinodal?

Enfrontar junts aquesta qüestió exigeix disposar-se a l'escolta de l'Esperit Sant, que, com el vent, «bufa on vol: en sents la seva remor, però no saps ni d'on ve ni on va» (Jn 3,8), restant oberts a les sorpreses que certament prepararà per a nosaltres al llarg del camí. D'aquesta manera, es posa en acció un dinamisme que permet començar a

recollir alguns fruits d'una conversió sinodal, que maduraran progressivament. Es tracta d'objectius de gran rellevància per a la qualitat de vida eclesial i per al desenvolupament de la missió evangelitzadora, en la qual tots participem en virtut del Baptisme i de la Confirmació. N'indiquem aquí els principals objectius, que manifesten la sinodalitat com a forma, com a estil i com a estructura de l'Església:

- fer memòria sobre com l'Esperit ha guiat el camí de l'Església en la història i ens crida avui a ser tots junts testimonis de l'amor de Déu;
- viure un procés eclesial participat i inclusiu, que ofereixi a cadascú –en particular als qui per diverses raons es trobin en situacions marginals– l'oportunitat d'expressar-se i de ser escoltats per a contribuir en la construcció del Poble de Déu;
- reconèixer i apreciar la riquesa i la varietat dels dons i dels carismes que l'Esperit distribueix lliurement, per al bé de la comunitat i en favor de tota la família humana;
- experimentar maneres participades d'exercitar la responsabilitat en l'anunci de l'Evangeli i en el compromís per construir un món més bell i més habitable;
- examinar com es viuen en l'Església la responsabilitat i el poder, i les estructures amb les que es gestionen, fent emergir i tractant de convertir els prejudicis i les pràctiques desordenades que no estan radicades en l'Evangeli;
- sostenir la comunitat cristiana com a subjecte creïble i soci fiable en camins de diàleg social, guarició, reconciliació, inclusió i participació, reconstrucció de la democràcia, promoció de la fraternitat i de l'amistat social;
- regenerar les relacions entre els membres de les comunitats cristianes, així com també entre les comunitats i els altres grups socials, per exemple, comunitats de creients d'altres confessions i religions, organitzacions de la societat civil, moviments populars, etc.;
- afavorir la valoració i l'apropiació dels fruits de les recents experiències sinodals a nivell universal, regional, nacional i local.

3. Aquest Document Preparatori s'ofereix com a servei al camí sinodal, en particular com a instrument per afavorir la primera fase d'escolta i consultació del Poble de Déu en les Esglésies particulars (octubre de 2021 – abril de 2022), amb l'esperança de contribuir a posar en moviment les idees, les energies i la creativitat de tots aquells que participaran en l'itinerari, i facilitar la coparticipació dels fruits dels seus compromisos. Amb aquest objectiu: 1) comença traçant algunes característiques excel·lents del context contemporani; 2) il·lustra sintèticament les referències teològiques fonamentals per a una correcta comprensió i actuació de la sinodalitat; 3) ofereix algunes indicacions bíbliques que podran alimentar la meditació i la reflexió orant al llarg del camí; 4) il·lustra algunes perspectives a partir de les quals es podrà rellegir les experiències de sinodalitat viscudes; 5) exposa algunes pistes per articular aquest treball de relectura en la pregària i en la coparticipació. Per acompanyar concretament l'organització dels treballs es proposa un *Vademecum* metodològic, adjunt a aquest Document Preparatori

i disponible en el corresponent lloc web.^[3] El lloc web ofereix alguns recursos per aprofundir el tema de la sinodalitat, com a suport a aquest Document Preparatori; entre ells n'indiquem dos, diverses vegades citats a continuació: el *Discurs per a la Commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*, pronunciat pel papa Francesc el 17 d'octubre de 2015, i el document *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església*, elaborat per la Comissió Teològica Internacional i publicat el 2018.

I. La crida a caminar junts

4. El camí sinodal es desenvolupa dins d'un context històric caracteritzat per canvis «epocals» de la societat i per una etapa crucial de la vida de l'Església, que no és possible ignorar: és en els plecs d'aquest context complex, en les seves tensions i contradiccions, on estem cridats a «escrutat a fons els signes dels temps i interpretar-los a la llum de l'Evangelí» (GS, n. 4). S'assenyalen aquí alguns elements de l'escenari global més estretament vinculats amb el tema del Sínode, però el quadre haurà d'enriquir-se i completar-se a nivell local.

5. Una tragèdia global com la pandèmia del COVID-19 «ha despertat durant un cert temps la consciència de ser una comunitat mundial que navega en una mateixa barca, on el mal d'un perjudica tothom. Recordem que ningú no se salva sol, que únicament és possible salvar-se junts» (FT, n. 32). Al mateix temps la pandèmia ha fet detonar les desigualtats i les injustícies ja existents: la humanitat apareix cada vegada més sacsejada per processos de massificació i de fragmentació; la tràgica condició que viuen els emigrants a totes les regions del món testimonien com d'altres i fortes són encara les barreres que divideixen l'única família humana. Les Encíclicques *Laudato si'* i *Fratelli Tutti* expliciten la profunditat de les fractures que marquen els camins de la humanitat, i podem fer referència a aquestes anàlisis per a disposar-nos a l'escolta del clam dels pobres i del clam de la terra i reconèixer les llavors d'esperança i de futur que l'Esperit continua fent germinar també en el nostre temps: «El Creador no ens abandona, mai no ha fet marxa enrere en el seu projecte d'amor, no es penedeix pas d'haver-nos creat. La humanitat encara posseeix la capacitat de col·laborar per a construir la nostra casa comuna» (LS, n. 13).

6. Aquesta situació, que, no obstant les grans diferències, uneix la família humana sencera, posa a prova la capacitat de l'Església per acompanyar les persones i les comunitats per tal que puguin rellegir experiències de dol i de sofriment, que han encobert moltes falses seguretats, i per a cultivar l'esperança i la fe en la bondat del Creador i de la seva creació. No obstant això, no podem amagar-nos: la mateixa Església ha d'afrontar la falta de fe i la corrupció també dins seu. En particular, no podem oblidar el sofriment viscut per persones menors i adults vulnerables «a causa d'abusos sexuals, de poder i de consciència comesos per un notable nombre de clergues i persones consagrades».^[4] Continuament som interpel·lats «com a Poble de Déu a assumir el dolor dels nostres germans vulnerats en la seva carn i en el seu esperit»^[5]: per molt temps el de les víctimes ha estat un clam que l'Església no ha sabut escoltar suficientment. Es tracta de ferides profundes, que difícilment se cicatritzen, per les quals no es demanarà mai prou perdó i que constitueixen obstacles, a vegades imponents, per a procedir en la direcció del «caminar junts». L'Església sencera està cridada a confrontar-se amb el pes d'una cultura impregnada de clericalisme, heretada

de la seva història, i de formes d'exercici de l'autoritat en les que s'insereixen els diversos tipus d'abús (de poder, econòmics, de consciència, sexuals). És impensable «una conversió de l'accionar eclesial sense la participació activa de tots els integrants del Poble de Déu»^[6]: demanem junts al Senyor «la gràcia de la conversió i la unció per a poder expressar, davant d'aquests crims d'abús, la nostra compunció i la nostra decisió de lluitar amb valentia».^[7]

7. Malgrat les nostres infidelitats, l'Esperit continua actuant en la història i mostrant la seva potència vivificant. Precisament en els solcs excavats pels sofriments de tot tipus patits per la família humana i pel Poble de Déu estan florint nous llenguatges de fe i nous camins capaços, no només d'interpretar els esdeveniments des d'un punt de vista teològic, sinó també de trobar enmig de les proves les raons per a refundar el camí de la vida cristiana i eclesial. És un motiu de gran esperança que no poques Esglésies hagin ja començat a organitzar trobades i processos de consulta al Poble de Déu, més o menys estructurats. Allà on aquests processos han estat organitzats segons un estil sinodal, el sentit d'Església ha florit i la participació de tothom ha donat un nou impuls a la vida eclesial. Es confirmen igualment el desig de protagonisme dins de l'Església per part dels joves, i la sol·licitud d'una valoració més gran de les dones i d'espais de participació en la missió de l'Església, ja assenyalats per les Assemblees sinodals de 2018 i de 2019. En aquesta mateixa línia s'ha de considerar la recent institució del ministeri laical de catequista i l'obertura a les dones de l'accés als ministeris del lectorat i de l'acollit.

8. No podem ignorar la varietat de condicions en les que viuen les comunitats cristianes en les diverses regions del món. Juntament a països en els quals l'Església reuneix la majoria de la població i representa una referència cultural per a tota la societat, existeixen altres països en els quals els catòlics són una minoria; en alguns d'aquests països, els catòlics, juntament amb els altres cristians, experimenten formes de persecució, fins i tot molt violentes, i sovint el martiri. Si, d'una banda, predomina una mentalitat secularitzada que tendeix a expulsar la religió de l'espai públic, de l'altra, existeix un integrisme religiós, que no respecta la llibertat dels altres, alimenta formes d'intolerància i de violència, que es reflecteixen també en la comunitat cristiana i en les seves relacions amb la societat. No és infreqüent que els cristians assumeixin aquestes mateixes actituds, fomentant també les divisions i les contraposicions també en l'Església. Igualment, és necessari tenir present la manera en què repercuteixen, dins de la comunitat cristiana i en les seves relacions amb la societat, les fractures que caracteritzen aquesta societat, per raons ètniques, racials, de casta o per altres formes d'estratificació social o de violència cultural i estructural. Aquestes situacions tenen un profund impacte en el significat de l'expressió «caminar junts» i en les possibilitats concretes de posar-les en acte.

9. En aquest context, la sinodalitat representa el camí principal per a l'Església, cridada a renovar-se sota l'acció de l'Esperit i gràcies a l'escolta de la Paraula. La capacitat d'imaginar un futur divers per a l'Església i per a les institucions a l'alçada de la missió rebuda depèn en gran part de la decisió de començar a posar en pràctica processos d'escolta, de diàleg i de discerniment comunitari, en els que tots i cada un puguin participar i contribuir. Al mateix temps, l'opció de «caminar junts» és un signe profètic per a una família humana que té necessitat d'un projecte compartit, capaç d'aconseguir

el bé de tots. Una Església capaç de comunió i de fraternitat, de participació i de subsidiarietat, en la fidelitat al que anuncia, podrà situar-se al costat dels pobres i dels últims i prestar-los la pròpia veu. Per tal de «caminar junts» cal que ens deixem educar per l'Esperit en una mentalitat veritablement sinodal, entrant amb audàcia i llibertat de cor en un procés de conversió sense el qual no serà possible la «perenne reforma, de la qual l'Església mateixa, en tant que institució humana i terrenal, té sempre necessitat» (UR, n. 6; cf. EG, n. 26).

II. Una Església constitutivament sinodal

10. «El que el Senyor ens demana, en cert sentit, ja està tot contingut en la paraula «Sínode»»,^[8] que «és una paraula antiga molt venerada per la Tradició de l'Església, el significat de la qual s'associa amb els continguts més profunds de la Revelació».^[9] És el «Senyor Jesús que es presenta a si mateix com «el camí, la veritat i la vida» (Jn 14,6)», i «els cristians, els seus seguidors, en el seu origen foren anomenats «els deixebles del camí» (cf. Ac 9,2; 19,9.23; 22,4; 24,14.22)».^[10] La sinodalitat, en aquesta perspectiva, és molt més que la celebració de trobades eclesials i assemblees de bisbes, o una qüestió de simple administració interna en l'Església; la sinodalitat «indica l'específica forma de viure i obrar (*modus vivendi et operandi*) de l'Església Poble de Déu que manifesta i realitza en concret el seu ser comunió en el caminar junts, en el reunir-se en assemblea i en el participar activament de tots els seus membres en la seva missió evangelitzadora».^[11] S'entrellacen així aquells elements que el títol del Sínode proposa com a eixos principals d'una Església sinodal: comunió, participació i missió. Il·lustrem en aquest capítol de manera sintètica algunes referències teològiques essencials sobre les quals es fonamenta aquesta perspectiva.

11. En el primer mil·lenni «caminar junts», és a dir, practicar la sinodalitat, va ser la manera de procedir habitual de l'Església entesa com «un poble reunit en virtut de la unitat del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant».^[12] Als qui dividien el cos eclesial, els Pares de l'Església oposaren la comunió de les Esglésies esteses per tot el món, que sant Agustí descrivia com a «*concordíssima fidei conspiratio*»,^[13] és a dir, com l'acord en la fe de tots els batejats. Aquí troba les seves arrels l'ampli desenvolupament d'una praxi sinodal a tots els nivells de la vida de l'Església –local, provincial, universal–, que ha trobat en el Concili ecumènic la seva manifestació més alta. És en aquest horitzó eclesial, inspirat en el principi de la participació de tots en la vida eclesial, on sant Joan Crisòstom podrà dir: «Església i Sínode són sinònims».^[14] També en el segon mil·lenni, quan l'Església ha subratllat més la funció jeràrquica, no va disminuir aquesta manera de procedir: si en l'edat mitjana i en època moderna la celebració de sínodes diocesans i provincials està ben documentada juntament a la dels concilis ecumènics, quan s'ha tractat de definir veritats dogmàtiques, els papes han volgut consultar els bisbes per tal de conèixer la fe de tota l'Església, recorrent a l'autoritat del *sensus fidei* de tot el Poble de Déu, que és «infal·lible *“in credendo”*» (EG, n. 119).

12. El Concili Vaticà II s'ha ancorat a aquest dinamisme de la Tradició. Això demostra que «va ser voluntat de Déu santificar i salvar els homes, no aïlladament, sense cap connexió d'uns amb els altres, sinó constituint un poble, que el confessés en veritat i el servís santament» (LG, n. 9). Els membres del Poble de Déu estan units pel baptisme i «i si bé alguns, per voluntat de Crist, són constituïts de cara als altres doctors,

dispensadors dels misteris i pastors, malgrat això es dona una veritable igualtat entre tots pel que fa a la dignitat i a l'acció comuna a tots els fidels per a l'edificació del Cos de Crist» (LG, n. 32). Per tant, tots els batejats, al participar de la funció sacerdotal, profètica i real de Crist, «en l'exercici de la multiforme i ordenada riquesa dels seus carismes, de la seva vocació, dels seus ministeris»,^[15] són subjectes actius d'evangelització, tant singularment com formant part integral del Poble de Déu.

13. El Concili ha subratllat com, en virtut de la unció de l'Esperit Sant rebuda en el baptisme, la totalitat dels fidels «no es pot equivocar en la seva creença, i manifesta aquesta seva propietat peculiar mitjançant el sentit sobrenatural de la fe en tot el poble quan “des dels bisbes fins als últims fidels laics” demostra el seu universal consens en les coses de la fe i dels costums» (LG, n. 12). És l'Esperit que guia els creients «fins a la veritat plena» (Jn 16,13). A través de la seva obra «la Tradició, que deriva dels Apòstols, progressa en l'Església» perquè tot el Poble sant de Déu creix en la comprensió i en l'experiència «de les coses i de les paraules transmeses, ja sigui per la contemplació i l'estudi dels creients, que les conserven en el seu cor (cf. Lc 2,19.51), també per la percepció profunda de les coses espirituals que experimenten, i encara per l'anunci d'aquells qui amb la successió episcopal han rebut el carisma segur de la veritat» (DV, n. 8). En efecte, aquest Poble, reunit pels seus Pastors, s'adhereix al sacre dipòsit de la Paraula de Déu confiat a l'Església, persevera constantment en l'ensenyament dels Apòstols, en la comunió fraterna, en la fracció del pa i en la pregària, «i així es realitza una meravellosa concòrdia de Pastors i fidels en conservar, practicar i professar la fe rebuda» (DV, n. 10).

14. Els Pastors, com «autèntics custodis, intèrprets i testimonis de la fe de tota l'Església»,^[16] no han de témer, per tant, disposar-se a l'escolta del ramat que els ha estat confiat: la consulta al Poble de Déu no implica que s'assumeixin dins de l'Església els dinàmismes de la democràcia radicats en el principi de la majoria, perquè en la base de la participació en cada procés sinodal hi ha la passió compartida per la missió comuna d'evangelització i no la representació d'interessos en conflicte. En altres paraules, es tracta d'un procés eclesial que no pot realitzar-se si no «en el si d'una comunitat jeràrquicament estructurada».^[17] És en el vincle profund entre el *sensus fidei* del Poble de Déu i la funció del magisteri dels pastors on es realitza el consens unànim de tota l'Església en la mateixa fe. Cada procés sinodal, en el que els bisbes són cridats a discernir el que l'Esperit diu a l'Església no sols, sinó escoltant el Poble de Déu, que «participa també de la funció profètica de Crist» (LG, n. 12), és una forma evident d'aquest «caminar junts» que fa créixer l'Església. Sant Benet subratlla com «moltes vegades el Senyor revela al més jove el que és millor»,^[18] és a dir, a qui no ocupa posicions de relleu en la comunitat; així, que els bisbes tinguin la preocupació d'arribar a tothom, perquè en el desenvolupament ordenat del camí sinodal es realitzi el que l'apòstol Pau recomana a la comunitat: «No sufoqueu l'Esperit; no desestimeu els dons de profecia. Examineu-ho tot i quedeu-vos allò que trobeu bo» (1Te 5,19-21).

15. El sentit del camí al qual tots estem cridats consisteix, principalment, en descobrir el rostre i la forma d'una Església sinodal, en la que «cadascú té alguna cosa per aprendre. El Poble fidel, el Col·legi episcopal, el Bisbe de Roma: un en escolta dels altres; i tots en escolta de l'Esperit Sant, l'“Esperit de veritat” (Jn 14,17), per a conèixer el que Ell “diu a les Esglésies” (Ap 2,7)».^[19] El bisbe de Roma, com a principi i fonament

de la unitat de l'Església, demana a tots els bisbes i a totes les Esglésies particulars, en les quals i a partir de les quals existeix l'Església catòlica, una i única (cf. LG, n. 23), que entrin amb confiança i audàcia en el camí de la sinodalitat. En aquest «caminar junts», demanem a l'Esperit que ens ajudi a descobrir com la comunió, que compon en la unitat la varietat dels dons, dels carismes i dels ministeris, és per a la missió: una Església sinodal és una Església «en sortida», una Església missionera, «amb les portes obertes» (EG, n. 46). Això inclou la crida a aprofundir les relacions amb les altres Esglésies i comunitats cristianes, amb les que estem units per l'únic baptisme. La perspectiva del «caminar junts», a més, és encara més àmplia, i abraça tota la humanitat, amb què compartim «les joies i les esperances, les tristeses i les angoixes» (GS, n. 1). Una Església sinodal és un signe profètic sobretot per a una comunitat de les nacions incapaç de proposar un projecte compartit, a través del qual aconseguir el bé de tots: practicar la sinodalitat és avui per a l'Església la manera més evident de ser «sagrament universal de salvació» (LG, n. 48), «signe i instrument de la unió íntima amb Déu i de la unitat de tot el gènere humà» (LG, n. 1).

III. A l'escolta de les Escriptures

16. L'Esperit de Déu, que il·lumina i vivifica aquest «caminar junts» de les Esglésies, és el mateix que actua en la missió de Jesús, promès als Apòstols i a les generacions dels deixebles que escolten la Paraula de Déu i la posen en pràctica. L'Esperit, segons la promesa del Senyor, no es limita a confirmar la continuïtat de l'Evangelí de Jesús, sinó que il·lumina les profunditats sempre noves de la seva Revelació i inspira les decisions necessàries per a sostenir el camí de l'Església (cf. Jn 14,25-26; 15,26-27; 16,12-15). Per això és oportú que el nostre camí de construcció d'una Església sinodal s'inspirei en dues «imatges» de l'Escriptura. Una emergeix en la representació de l'«escena comunitària», que acompanya constantment el camí de l'evangelització; l'altra es refereix a l'experiència de l'Esperit en la qual Pere i la comunitat primitiva reconeixen el risc de posar límits injustificats a la coparticipació de la fe. L'experiència sinodal del caminar junts, seguint les petjades del Senyor i en l'obediència a l'Esperit, podrà rebre una inspiració decisiva de la meditació d'aquests dos moments de la Revelació.

Jesús, la multitud, els apòstols

17. En la seva estructura fonamental, una escena originària apareix com una constant de la manera en què Jesús es revela al llarg de tot l'Evangelí, anunciant l'arribada del Regne de Déu. Els actors en joc són essencialment tres (més un). El primer, naturalment, és *Jesús*, el protagonista absolut que pren la iniciativa, semblant les paraules i els signes de l'arribada del Regne sense fer «distinció de persones» (cf. Ac 10,34). De diverses maneres, Jesús es dirigeix amb especial atenció als qui estan «separats» de Déu i als «abandonats» per la comunitat (els pecadors i els pobres, en el llenguatge evangèlic). Amb les seves paraules i les seves accions ofereix l'alliberament del mal i la conversió a l'esperança, en nom de Déu Pare i amb la força de l'Esperit Sant. Malgrat la diversitat de les crides i de les respostes d'acollida al Senyor, la característica comuna és que la fe emergeix sempre com a valoració de la persona: la seva súplica és escoltada, es dona ajuda a la seva dificultat, la seva disponibilitat és apreciada, la seva dignitat és confirmada per la mirada de Déu i restituïda al reconeixement de la comunitat.

18. L'acció evangelitzadora i el missatge de salvació, en efecte, no serien comprensibles sense la constant obertura de Jesús a l'interlocutor més ampli possible, que els Evangelis indiquen com *la multitud*, és a dir el conjunt de persones que el segueixen al llarg del camí, i a vegades fins i tot va darrere d'Ell en l'esperança d'un signe i d'una paraula de salvació: heus ací el segon actor de l'escena de la Revelació. L'anunci evangèlic no es dirigeix només a uns pocs il·luminats o escollits. L'interlocutor de Jesús és «el poble» de la vida comuna, un «qualsevol» de la condició humana, que Ell posa directament en contacte amb el do de Déu i la crida a la salvació. D'una manera que sorprèn i a vegades escandalitza els testimonis, Jesús accepta com a interlocutors tots aquells que formen part de la multitud: escolta les apassionades queixes de la dona cananea (cf. Mt 15,21-28), que no pot acceptar ser exclosa de la benedicció que Ell porta; dialoga amb la Samaritana (cf. Jn 4, 1-42), malgrat la seva condició de dona compromesa socialment i religiosa; demana l'acte de fe lliure i agraït del cec de naixement (cf. Jn 9), que la religió oficial havia exclòs del perímetre de la gràcia.

19. Alguns segueixen més explícitament Jesús, experimentant la fidelitat del discipulat, mentre que a d'altres se'ls convida a tornar a la seva vida ordinària: tots, però, donen testimoni de la força de la fe que els ha salvat (cf. Mt 15,28). Entre els que segueixen Jesús destaca la figura dels *apòstols* que Ell mateix crida des del començament, destinant-los a la qualificada mediació en la relació de la multitud amb la Revelació i amb l'arribada del Regne de Déu. L'ingrés en l'escena d'aquest tercer actor no té lloc gràcies a una curació o a una conversió, sinó que coincideix amb la crida de Jesús. L'elecció dels apòstols no és el privilegi d'una posició exclusiva de poder i de separació, sinó la gràcia d'un ministeri inclusiu de benedicció i de comunió. Gràcies al do de l'Esperit del Senyor ressuscitat, ells han de custodiar el lloc que ocupa Jesús, sense substituir-lo: no per a posar filtres a la seva presència, sinó perquè sigui més fàcil trobar-lo.

20. Jesús, la multitud en la seva varietat, els apòstols: heus ací la imatge i el misteri que ha de ser contemplat i aprofundit contínuament perquè l'Església arribi a ser sempre més allò que és. Cap dels tres actors pot sortir de l'escena. Si falta Jesús i en el seu lloc s'hi ubica un altre, l'Església es transforma en un contracte entre els apòstols i la multitud, el diàleg dels quals acabarà per seguir els interessos del joc polític. Sense els apòstols, autoritzats per Jesús i instruïts per l'Esperit, el vincle amb la veritat evangèlica s'interromp i la multitud queda exposada a un mite o a una ideologia sobre Jesús, ja sigui que l'accepti o que el rebutgi. Sense la multitud, la relació dels apòstols amb Jesús es corromp en una forma sectària i autorreferencial de la religió i l'evangelització perd aleshores la seva llum, que prové només de Déu, el qual es revela directament a cadascú, oferint-li la seva salvació.

21. A més hi ha un altre actor «que s'agrega», l'antagonista, que introdueix en l'escena la separació diabòlica dels altres tres. Davant la desconcertant perspectiva de la creu, hi ha deixebles que s'allunyen i gent que canvia d'humor. La insídia que divideix –i per tant contrasta un camí comú– es manifesta indiferentment en les formes del rigorisme religiós, de la intimació moral que es presenta més exigent que la de Jesús, i de la seducció d'una saviesa política mundana que pretén ser més eficaç que el discerniment d'esperits. Per tal d'eludir els enganys del «quart actor» cal una conversió contínua. Referent a això resulta emblemàtic l'episodi del centurió Corneli (cf. Ac 10), precedent

d'aquell «concili» de Jerusalem (cf. Ac 15), que constitueix una referència crucial per a una Iglesia sinodal.

Una doble dinàmica de conversió: Pere i Corneli (Ac 10)

22. L'episodi narra abans que res la conversió de Corneli, que rep veritablement una mena d'anunciació. Corneli és un pagà, presumiblement un romà, centurió (oficial de baix grau) de l'exèrcit d'ocupació, que exerceix una activitat basada en la violència i la prepotència. No obstant això, es dedica a la pregària i a l'almoïna, és a dir, cultiva la seva relació amb Déu i es preocupa pel proïsme. Precisament l'àngel entra sorprenentment a casa seva, el crida pel seu nom i l'exhorta a enviar –el verb de la missió!– els seus servents a Haifa per a cridar –el verb de la vocació!– Pere. El text es refereix, aleshores, a la narració de la conversió de Pere, que aquest mateix dia ha rebut la visió en la qual una veu li ordena matar i menjar uns animals, alguns dels quals són impurs. La seva resposta és decidida: «De cap manera, Senyor» (Ac 10,14). Reconeix que és el Senyor que li parla, però li oposa una neta resistència, perquè aquesta ordre anul·la preceptes de la Torà, irrenunciables per la seva identitat religiosa, que expressen una manera d'entendre l'elecció com a diferència que implica separació i exclusió respecte als altres pobles.

23. L'apòstol queda profundament torbat i, mentre es pregunta sobre el sentit del que ha passat, arriben els homes enviats per Corneli, que l'Esperit li indica com els seus enviats. Pere els respon amb paraules que evocuen les de Jesús a l'hort: «Jo soc el qui busqueu» (Ac 10,21). És una veritable i profunda conversió, un pas dolorós i immensament fecund d'abandó de les pròpies categories culturals i religioses: Pere accepta menjar juntament amb els pagans l'aliment que sempre havia considerat prohibit, reconeixent-lo com a instrument de vida i de comunió amb Déu i amb els altres. És en la trobada amb les persones, acollint-les, caminant juntament amb elles i entrant a les seves cases, com ell descobreix el significat de la seva visió: cap ésser humà és indigne als ulls de Déu i la diferència instituïda per l'elecció no és preferència exclusiva, sinó servei i testimoni de dimensió universal.

24. Tant Corneli com Pere impliquen els altres en els seus camins de conversió, fent-ne companys de camí. L'acció apostòlica realitza la voluntat de Déu creant comunitat, enderrocant murs i promovent la trobada. La paraula assumeix un rol central en la trobada entre els dos protagonistes. Corneli comença per compartir l'experiència que ha viscut. Pere l'escolta i a continuació pren la paraula, comunicant alhora el que li ha passat i donant testimoni de la proximitat del Senyor, que va a l'encontre de cada persona per alliberar-la d'allò que la té presonera del mal i la mortifica en la seva humanitat (cf. Ac 10,38). Aquesta manera de comunicar és similar al que Pere adoptarà quan, a Jerusalem, els fidels circumcidats li retrauran i l'acusaran d'haver violat les normes tradicionals, sobre les que ells sembla que concentrin tota la seva atenció, desatenent l'efusió de l'Esperit: «Has entrat a casa d'incircumcisos i has menjat amb ells» (Ac 11,3). En aquest moment de conflicte, Pere explica el que li ha passat i les seves reaccions de desconcert, incomprensió i resistència. Justament això ajudarà als seus interlocutors, inicialment agressius i refractaris, a escoltar i acollir allò que ha succeït. L'Esclat contribuirà a interpretar el sentit, com després passarà també en el

«concili» de Jerusalem, en un procés de discerniment que és una escolta en comú de l'Esperit.

IV. La sinodalitat en acció: pistes per a la consulta al Poble de Déu

25. Il·luminat per la Paraula i fundat en la Tradició, el camí sinodal està arrelat en la vida concreta del Poble de Déu. En efecte, presenta una particularitat que és també una extraordinària riquesa: el seu subjecte –la sinodalitat– és també el seu mètode. En altres paraules, constitueix una espècie de taller o d'experiència pilot, que permet començar a recollir des de l'inici els fruits del dinamisme que la progressiva conversió sinodal introdueix en la comunitat cristiana. D'altra banda, no es pot evitar la referència a les experiències de sinodalitat ja viscudes, a diversos nivells i amb diferents graus d'intensitat: els punts de força i els èxits d'aquestes experiències, així com també els seus límits i dificultats, ofereixen elements valuosos per al discerniment sobre la direcció en la que continuen avançant. Certament es fa referència a les experiències realitzades per l'actual camí sinodal, però també a totes aquelles experiències en les que s'experimenten formes de «caminar junts» en la vida ordinària, fins i tot quan ni tan sols es coneix o s'usa el terme sinodalitat.

La pregunta fonamental

26. La pregunta fonamental que guia aquesta consulta al Poble de Déu, com s'ha recordat a la introducció, és la següent:

En una Església sinodal, que anuncia l'Evangeli, tots «caminen junts»: ¿com es realitza avui aquest «caminar junts» en la pròpia Església particular? Quins passos ens convida a fer l'Esperit per a créixer en el nostre «caminar junts»?

Per a contestar aquesta qüestió es convida a:

a) preguntar-se sobre les experiències en la pròpia Església particular que fan referència a la pregunta fonamental;

b) rellegir més profundament aquestes experiències: quines alegries han provocat? Quines dificultats i obstacles s'han trobat? Quines ferides han provocat? Quines intuïcions han suscitat?

c) recollir els fruits per a compartir: on ressona la veu de l'Esperit en aquestes experiències? Què ens està demanant aquesta veu? Quins són els punts que han de ser confirmats, les perspectives de canvi i els passos que cal complir? On podem establir un consens? Quins camins s'obren per a la nostra Església particular?

Diverses articulacions de la sinodalitat

27. En la pregària, reflexió i coparticipació suscidades per la pregunta fonamental, és oportú tenir present tres plans en els quals s'articula la sinodalitat com a «dimensió constitutiva de l'Església»:^[20]

- el pla de l'estil amb el qual l'Església viu i actua ordinàriament, que expressa la seva naturalesa de Poble de Déu que camina unit i es reuneix en assemblea convocat pel Senyor Jesús amb la força de l'Esperit Sant per anunciar l'Evangelí. Aquest estil es realitza a través de «l'escolta comunitària de la Paraula i la celebració de l'Eucaristia, la fraternitat de la comunió i la corresponsabilitat i participació de tot el Poble de Déu, en els seus diferents nivells i en la distinció dels diversos ministeris i rols, en la seva vida i en la seva missió»;^[21]

- el pla de les estructures i dels processos eclesials, determinats també des del punt de vista teològic i canònic, en els quals la naturalesa sinodal de l'Església s'expressa de manera institucional a nivell local, regional i de l'Església sencera;

- el pla dels processos i esdeveniments sinodals en els quals l'Església és convocada per l'autoritat competent, segons procediments específics determinats per la disciplina eclesiàstica.

Encara que són diferents des del punt de vista lògic, aquests tres plans s'interrelacionen i han de ser considerats junts de manera coherent, en cas contrari es transmet un testimoni contraproductiu i es posa en perill la credibilitat de l'Església. En efecte, si no s'encarna en estructures i processos, l'estil de la sinodalitat fàcilment decau del pla de les intencions i dels desitjos al de la retòrica, mentre els processos i esdeveniments, si no estan animats per un estil adequat, resulten una formalitat buida.

28. A més, en la relectura de les experiències, és necessari tenir present que «caminar junts» pot ser entès segons dues perspectives diverses, fortament interconnectades. La primera mira la vida interna de les Esglésies particulars, les relacions entre els subjectes que les constitueixen (en primer lloc la relació entre els fidels i els seus pastors, també a través dels organismes de participació previstos per la disciplina canònica, inclòs el sínode diocesà) i a les comunitats en les que s'articulen (en particular les parròquies). Considera, a més, les relacions dels bisbes entre ells i amb el bisbe de Roma, també a través dels organismes intermedis de sinodalitat (Sínodes dels Bisbes de les Esglésies patriarcals i arquebisbats més grans, Consells dels Jerarques i Assemblees dels Jerarques de les Esglésies *sui iuris*, Conferències Episcopals, amb les seves respectives expressions nacionals, internacionals i continentals). S'estén, a més, en la manera en què cada Església particular integra en ella la contribució de les diverses formes de vida monàstica, religiosa i consagrada, d'associacions i moviments laïcals, d'institucions eclesials i eclesiàstiques de gènere divers (escoles, hospitals, universitats, fundacions, ens de caritat i assistència, etc.). Finalment, aquesta perspectiva abraça també les relacions i les iniciatives comunes amb els germans i les germanes de les altres Esglésies i comunitats cristianes, amb les quals compartim el do del mateix baptisme.

29. La segona perspectiva considera com el Poble de Déu camina juntament amb la família humana sencera. La mirada es concentrarà així en l'estat de les relacions, el diàleg i les eventuais iniciatives comunes amb els creients d'altres religions, amb les persones allunyades de la fe, així com amb ambients i grups socials específics, amb les seves institucions (el món de la política, de la cultura, de l'economia, de les finances, del

treball, sindicats i associacions empresàries, organitzacions no governamentals i de la societat civil, moviments populars, minories de diversos tipus, pobres i exclosos, etc.).

Deu nuclis temàtics per aprofundir

30. Per tal d'ajudar a fer emergir les experiències i per a contribuir de manera més enriquidora a la consulta, indiquem aquí a continuació deu nuclis temàtics que articulen diversos aspectes de la «sinodalitat viscuda». Hauran de ser adaptats als diversos contextos locals i en cada cas integrats, explicitats, simplificats i aprofundits, prestant particular atenció als qui tenen més dificultat en participar i respondre: el *Vademecum* que acompanya aquest Document Preparatori ofereix al respecte instruments, camins i suggeriments perquè els diversos nuclis de preguntes inspirin concretament moments de pregària, formació, reflexió i intercanvi.

I. ELS COMPANYS DE VIATGE

En l'Església i en la societat fem el mateix camí un al costat de l'altre. En la pròpia Església local, qui són els que «caminen junts»? Quan diem «la nostra Església», qui en forma part? Qui ens demana caminar junts? Qui són els companys de viatge, considerant també els qui estan fora del perímetre eclesial? Quines persones o grups són deixats al marge, expressament o de fet?

II. ESCOLTAR

L'escolta és el primer pas, però exigeix tenir una ment i un cor oberts, sense prejudicis. ¿Vers qui està «en deute d'escolta» la nostra Església particular? ¿Com són escoltats els laics, en particular els joves i les dones? ¿Com integrem les aportacions de consagrades i consagrats? ¿Quin espai té la veu de les minories, dels descartats i dels exclosos? ¿Aconsegüim identificar prejudicis i estereotips que obstaculitzen la nostra escolta? ¿Com escoltem el context social i cultural en el qual vivim?

III. PRENDRE LA PARAULA

Tots estan convidats a parlar amb valentia i parresia, és a dir integrant llibertat, veritat i caritat. ¿Com promovem dins de la comunitat i dels seus organismes un estil de comunicació lliure i autèntica, sense falsedats i oportunistes? ¿I davant la societat de la que formem part? ¿Quan i com aconseguim dir el que realment tenim al cor? ¿Com funciona la relació amb el sistema dels mitjans de comunicació (no només els mitjans catòlics)? ¿Qui parla en nom de la comunitat cristiana i com és escollit?

IV. CELEBRAR

“Caminar junts” només és possible sobre la base de l'escolta comunitària de la Paraula i de la celebració de l'Eucaristia. Com inspiren i orienten efectivament el nostre «caminar junts» la pregària i la celebració litúrgica? Com inspiren les decisions més importants? Com promovem la participació activa de tots els fidels en la litúrgia i en l'exercici de la

funció de santificació? Quin espai es dona a l'exercici dels ministeris del lectorat i de l'acollit?

V. CORRESPONSABLES EN LA MISSIÓ

La sinodalitat està al servei de la missió de l'Església, en la que tots els seus membres estan cridats a participar. Atès que tots som deixebles missioners, ¿de quina manera es convoca cada batejat per a ser protagonista de la missió? ¿Com sosté la comunitat els seus propis membres compromesos en un servei en la societat (en el compromís social i polític, en la investigació científica i en l'ensenyament, en la promoció de la justícia social, en la tutela dels drets humans i en la cura de la Casa comuna, etc.)? ¿Com els ajuda a viure aquests compromisos des d'una perspectiva missionera? ¿Com es realitza el discerniment sobre les opcions que es refereixen a la missió i a qui hi participa? ¿Com s'han integrat i adaptat les diverses tradicions en matèria d'estil sinodal, que constitueixen el patrimoni de moltes Esglésies, en particular les orientals, en vista d'un eficaç testimoni cristià? ¿Com funciona la col·laboració en els territoris on estan presents diferents Esglésies sui iuris diverses?

VI. DIALOGAR EN L'ESGLÉSIA I EN LA SOCIETAT

El diàleg és un camí de perseverança, que comprèn també silencis i patiments, però que és capaç de recollir l'experiència de les persones i dels pobles. ¿Quins són els llocs i les modalitats de diàleg dins de la nostra Església particular? ¿Com s'afronten les divergències de visions, els conflictes i les dificultats? ¿Com promovem la col·laboració amb les diòcesis veïnes, amb i entre les comunitats religioses presents en el territori, amb i entre les associacions i moviments laïcals, etc.? ¿Quines experiències de diàleg i de tasca compartida portem endavant amb els creients d'altres religions i amb els qui no creuen? ¿Com dialoga l'Església i com aprèn d'altres instàncies de la societat: el món de la política, de l'economia, de la cultura, de la societat civil, dels pobres...?

VII. AMB LES ALTRES CONFESIONS CRISTIANES

El diàleg entre els cristians de diverses confessions, units per un sol baptisme, té un lloc particular en el camí sinodal. ¿Quines relacions mantenim amb els germans i les germanes de les altres confessions cristianes? ¿A quins àmbits es refereixen? ¿Quins fruits hem obtingut d'aquest «caminar junts»? ¿Quines són les dificultats?

VIII. AUTORITAT I PARTICIPACIÓ

Una Església sinodal és una Església participativa i corresponsable. ¿Com s'identifiquen els objectius que s'han d'assolir, el camí per aconseguir-los i els passos que cal fer? ¿Com s'exerceix l'autoritat dins de la nostra Església particular? ¿Quines són les modalitats de treball en equip i de corresponsabilitat? ¿Com es promouen els ministeris laïcals i l'assumpció de responsabilitat per part dels fidels? ¿Com funcionen els organismes de sinodalitat a nivell de l'Església particular? ¿Són una experiència fecunda?

IX. DISCERNIR I DECIDIR

*En un estil sinodal es decideix per discerniment, sobre la base d'un consens que neix de la comuna obediència a l'Esperit. ¿Amb quins procediments i amb quins mètodes discernim junts i prenem decisions? ¿Com es poden millorar? ¿Com promovem la participació en les decisions dins de comunitats jeràrquicament estructurades? ¿Com articulem la fase de la consulta amb la fase deliberativa, el procés de decisió (*decision-making*) amb el moment de la presa de decisions (*decision-taking*)? ¿De quina manera i amb quins instruments promovem la transparència i la responsabilitat (*accountability*)?*

X. FORMAR-SE EN LA SINODALITAT

L'espiritualitat del caminar junts està destinada a ser un principi educatiu per a la formació de la persona humana i del cristià, de les famílies i de les comunitats. ¿Com formem a les persones, en particular aquelles que tenen funcions de responsabilitat dins de la comunitat cristiana, per a fer-les més capaces de «caminar junts», escoltar-se recíprocament i dialogar? ¿Quina formació oferim per al discerniment i per a l'exercici de l'autoritat? ¿Quins instruments ens ajuden a llegir les dinàmiques de la cultura en la qual estem immersos i l'impacte que elles tenen sobre el nostre estil d'Església?

Per a contribuir a la consulta

31. L'objectiu de la primera fase del camí sinodal és afavorir un ampli procés de consulta per a recollir la riquesa de les experiències de sinodalitat viscudes, amb les diferents articulacions i matisos, implicant els pastors i els fidels de les Esglésies particulars a tots els nivells, a través de mitjans més adequats segons les específiques realitats locals: la consulta, coordinada pel bisbe, està dirigida «als preveres, als diaques i als fidels laics de les seves Esglésies, tant individualment com associats, sense descuidar les precioses aportacions que poden venir dels Consagrats i Consagrades» (EC, n. 7). De manera particular es demana l'aportació dels organismes de participació de les Esglésies particulars, especialment el Consell presbiteral i el Consell pastoral, a partir dels quals veritablement «pot començar a prendre forma una Església sinodal».^[22] Serà igualment valuosa la contribució de les altres realitats eclesials a les que s'enviarà el Document Preparatori, com també d'aquells que desitgin enviar directament la seva pròpia aportació. Finalment, serà de fonamental importància que trobi espai també la veu dels pobres i dels exclosos, no només de qui té algun rol o responsabilitat dins de les Esglésies particulars.

32. La síntesi, que cada una de les Esglésies particulars elaborarà al final d'aquest treball d'escolta i discerniment, constituirà la seva aportació al camí de l'Església universal. Per tal de fer més fàcils i sostenibles les fases successives del camí, és important tractar de condensar els fruits de la pregària i de la reflexió en una síntesi d'unes deu pàgines com a màxim. Si fos necessari per a contextualitzar-les o explicar-les millor, es podran adjuntar altres textos com annexos. Recordem que la finalitat del Sínode, i per tant d'aquesta consulta, no és produir documents, sinó «fer que germinin somnis, suscitar profecies i visions, fer florir esperances, estimular la confiança, embenar ferides, entreteixir relacions, ressuscitar una aurora d'esperança, aprendre els uns dels altres, i crear un imaginari positiu que il·lumini les ments, enardeixi els cors, doni força a les mans».^[23]

Sigles

CTI Comissió Teològica Internacional

DV Concili Vaticà II, Const. Dogm. *Dei Verbum* (18 de novembre de 1965)

EC Francesc, Const. Ap. *Episcopalis communio* (15 de setembre de 2018)

EG Francesc, Exhort. Ap. *Evangelii gaudium* (24 de novembre de 2013)

FT Francesc, Cart. Enc. *Fratelli tutti* (3 d'octubre de 2020)

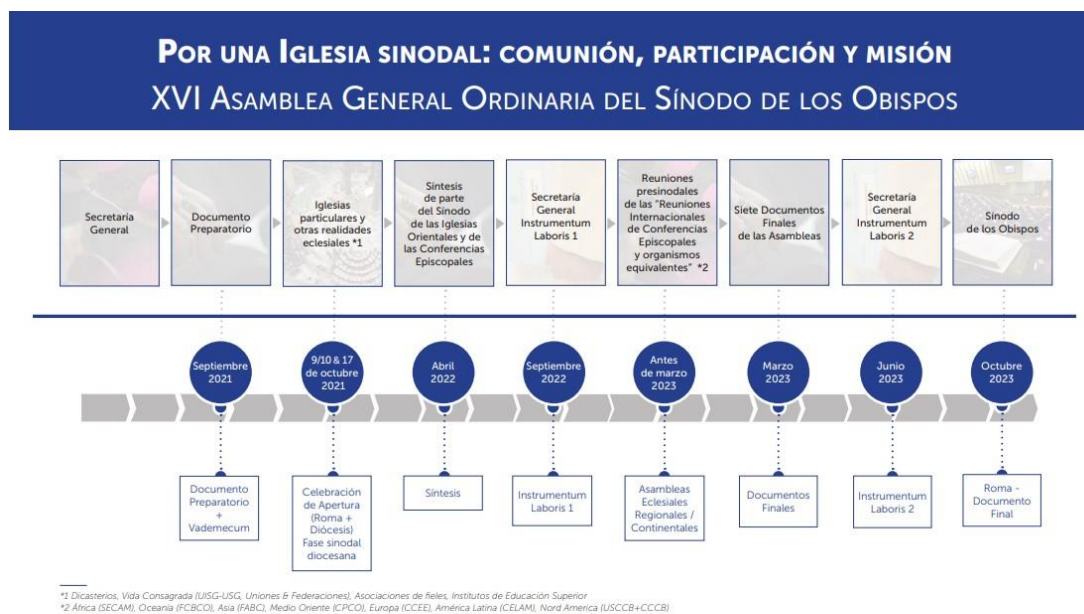
GS Concili Vaticà II, Const. Past. *Gaudium et spes* (7 de desembre de 1965)

LG Concili Vaticà II, Const. Dogm. *Lumen gentium* (21 de novembre de 1964)

LS Francesc, Cart. Enc. *Laudato si'* (24 de maig de 2015)

UR Concili Vaticà II, Decr. *Unitatis redintegratio* (21 de novembre de 1964)

[1] A continuació s'indiquen, de manera esquemàtica, les etapes del camí sinodal.

[2] Francesc, *Discurs per a la Commemoració del 50è aniversari de la institució del Sinòde dels Bisbes* (17 d'octubre de 2015).

[3] Cf. <http://www.synod.va/>

[4] Francesc, *Carta al Poble de Déu* (20 d'agost de 2018), preàmbul.

[5] *Ivi*, n. 2.

[6] *Ivi*.

[7] *Ivi*.

[8] Francesc, *Discurs per a la Commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes* (17 d'octubre de 2015).

[9] CTI, *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església* (2 de març de 2018), 3.

[10] *Ivi*.

[11] *Ivi*, n. 6.

[12] Cebrià, *De Oratione Dominica*, 23: PL 4, 553.

[13] Agustí, *Epistola 194*, 31: PL 33, 885.

[14] Joan Crisòstom, *Explicatio in Psalmum 149*: PG 55, 493.

[15] CTI, *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església*, n. 6.

[16] Francesc, *Discurs per a la Commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes* (17 d'octubre de 2015).

[17] CTI, *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església*, n. 69.

[18] *Regula S. Benedicti*, III, 3.

[19] Francesc, *Discurs per a la Commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes*.

[20] CTI, *La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església*, n. 70.

[21] *Ivi*.

[22] Francesc, *Discurs per a la Commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes* (17 d'octubre de 2015).

[23] Francesc, *Discurs a l'inici del Sínode dedicat als joves* (3 d'octubre de 2018).